

Nyelvi és stílusviták a Nyugatban

1. Bevezetés

Jelen tanulmány témájaként a címben jelölt nyelvi és stílusviták a korabeli irodalmi nyelv és stílus kérdéseiről a Nyugatban folytatott, illetve a Nyugat stílusával kapcsolatos vitákra vonatkoznak. Ezekből emelek ki néhányat a folyóirat első, második és harmadik korszakából.

Előtte azonban bevezetésképpen szólni kívánok a Nyugatról, a korabeli magyar nyelv állapotáról, a stílusviták irodalmi és nyelvi környezetéről.

A Nyugat irodalmi, művelődéstörténeti szerepét, nyelvi-stilisztikai jelentőségét nehéz röviden méltatni. A folyóirat megindulásának 100. évfordulóján számos megemlékezés, szakmai konferencia foglalkozott a Nyugat nyelvi örökségének az értékelésével. A 2008. május 28-án Debrecenben tartott, *A Nyugat stiláris sokszínűsége* című konferencia például (Szikszainé Nagy szerk. 2008), amelyen a jelen tanulmány rövidebb változata is elhangzott előadásként, *Stílusviták a Nyugatban* címen. Megemlítem még Kemény Gábornak *A Nyugat jelentősége a modern magyar szépirodalmi stílus kiteljesedésében* című tanulmányát (Kemény 2008a), valamint a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2008. november 11-i ünnepi ülésén elhangzott *Stílusfejlődési tendenciák a Nyugat első korszakában* című, Péter Mihályt köszöntő előadását (Kemény 2008b).

Mindezekhez csatlakozva elemzésem végső soron a Nyugat nyelvi-stilisztikai jelentőségének értékeléséhez kíván hozzájárulni, illetve néhány ismert és kevésbé ismert alkotói polémiaán keresztül szeretne rámutatni a nyelv ügyével kapcsolatos vitakultúra jellegére és jelentőségére. Mert ahogy Szathmári István a *Tanulmányok a századforduló stílustörekvéseiről* (Fábián–Szathmári [szerk.] 1989) című kötetben összefoglalta: „A huszadik század fordulója nagy korszak volt, furcsaságaival, buktatóival és értékeivel együtt, mert az előbbiek elenyésztek, az utóbbiak viszont megmaradtak, s mai nyelvünk szerves részét alkotják” (Szathmári 1989: 120). Ennek a folyamatnak a nyelv körüli viták is szerves részét képezték, és maguk is alakítóivá váltak a korabeli és későbbi nyelvi változásoknak.

2. A Nyugat és a nyelv alkotói (kultikus) szemlélete

2.1. Ismeretes, hogy a *Nyugat* címadás a tájékozódás irányát jelzi. Ignotus briliáns beköszöntő cikke azt jelentette a későbbiekre nézve is, hogy Kelet népe a Nyugat mellett döntött. De érdemes szó szerint is idézni Ignotus szavait: „A nap s az embe-

riség s a történelem keletről nyugatra tart. Kelet népének is ez az útja, s ha járja: azon nap alatt jár, annak az emberiségnek felese, annak a történelemnek alakítója, mint a legnagyobb nemzetek” (Ignotus: Kelet népe. *Nyugat* 1908. 1. szám, 2).

Miként az is ismeretes, hogy a Nyugat nemcsak folyóirat, hanem mind a mai napig ható szellemi, kulturális mozgalom. Ahogy az 1972-es Nyugat-vitában (Kabdebó [szerk.] 1973) megfogalmazódott, korszakai, fordulatai, irodalmi és nyelvi vitái értékelésekor nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy „egy mozgalom fejlődése nem fejeződik be megszűntével, és szerepe nem mérhető csupán egyes produktumaival. A vele érintkező, belőle induló, tőle tanuló egyéb művészi törekvésekben múltja, illetve múltjának megmaradó, azaz lényeges mozzanatai továbbra is jelenvalók” (Tverdota 1973: 220).

2.2. Még egy gondolkört kiemelek, ez pedig a nyelv művészi, írói, alkotói és legalábbis részben *kultikus* szemléletére vonatkozik. Alkotókról lévén szó, a nyelv iránti és a nyelvvel kapcsolatos erőteljes, sokszor különös érzékenységet, az érzelmeket és a hatáskeltés szándékát a vitákból nem lehet kihagyni. A politikát, közéletet sem, de velük most közvetlenül nem foglalkozom.

Ignotus is ebből a személyes alkotói viszonyból indult ki a Nyugat már említett beköszöntőjében: „A nyelve lehet, hogy csak neki szép, s költői, lehet, hogy csak az ő szívéhez szólnak.” Ez a vitákra is messzemenően igaz. Minden vitázó szívből beszélt, és az olvasók szívéhez akart szólni. Az ebből a magatartásból eredő nyelvféltés, nyelvmegőrzés, nyelvteremtés szándéka érteti meg a retorikát, a szenvedélyt, a hevességet, amellyel a vitákban találkozunk.

Arany János szavait idézem még a viták ismertetése előtt: „A nyelvnek is törvényeit / Széppé, jóvá mi teszi: / Nyelvész urak jobban »tudják«, / A költő jobban »érzi« (Aesthesis). Jobb kiindulópontot nehéz volna találni ezekhez a vitákhoz, amelyekben nyelv- és irodalomtudósok, filológusok „csapnak össze” írókkal, költőkkel. Alkotók, akik *érik*, alkotva teremtik a nyelvet, a sajátjukat és a közösségét. Tudósok, akik *tudják*, hogy a nyelvközösség már nem homogén, egészen más, mint a megelőző évtizedekben volt. Hogy a nyelv most is *szubsztanciális*, de a személyiség nyelvi meghatározottsága minden addiginál jobban előtérbe került (Tolcsvai Nagy 2004: 64).

Ignotus és Arany János szavaival gondolatmenetemnek azon összetevőjére kívántam rámutatni, amely a vitákban is számos ponton, például Ady Endre vagy Kosztolányi megnyilatkozásaiban is előtérbe kerül. Az írói nyelvbölcséletek háttérre gondolok, a nyelv sajátos, ünnepi, magasztos, olykor már-már kultikus szemléletére. Arra, amely évszázadokon át hagyományozódva, a romantika korában kiteljesedve jellegzetes metaforarendszerekben tovább él a Nyugat idején is, sőt az azt követő évtizedekben is, és nemcsak az alkotói vélekedéseket hatja át, hanem az olvasók jelentős része is sajátjának mondhatja ezt a nyelvszemléletet. (Részletesebben erről: Heltainé Nagy 2000, 2007.)

2.3. A 2000-ben megjelent ünnepi kötet, *A mi nyelvünk* (szerk. Grétsy László) méltatása kapcsán az irodalomtudós Margócsy István a magyar nyelv megdicsőítésének, mindenek fölé helyezésének sajátos közösségi történetét áttekintve a *kultikus nyelvszemlélet, kultikus megközelítés* kifejezést használja (Margócsy 2006). Lényegében ugyanerre a szubsztanciális nyelvszemléletre érte, amelyre én is uta-

lok, és amelynek gyökerei a humboldtíanus paradigmarendszerre nyúlnak vissza, illetőleg ezen nyelvszemlélet metaforikus, pátosszal teli, a nyelvet mindenk fölé helyező, olykor a transzcendenssel is összefüggő megjelenítésének tekinthetők. Ő is megállapítja, hogy a kultusz és a pátosz regiszterében megszólaló nyelvről való beszéd hangütése tulajdonképpen máig fennmaradt a magyar diskurzus egy nagyon jelentős hagyományában. A nyelvről való viták is ezt erősítik meg, ezért is használom magam is időnként a *kultikus* kifejezést.

3. A századforduló nyelvi állapotáról

Szathmári István *Új jelenségek nyelvünkben a XX. század fordulója körül* című, már említett áttekintésében (1989: 105–20) leszögezi, hogy az irodalmi nyelv és a köznyelv kialakult, megállapodott ugyan, de korántsem kész. A szó- és a kifejezőkészletben sok az új elem, az elvont fogalmak száma nő. A nyelvjárási anyanyelvváltozatok mellett a legújabb kommunikációs színtereken formálódnak a nagyvárosi, a polgári nyelvváltozatok, új nyelvi és stílusrétegek jelennek meg, előbb a beszélt, majd az írott nyelvben: a nagyvárosi nyelv, a kávéházi nyelv, a városi népi nyelv stb. A nem magyar nyelvű hatások igen erőteljesek, különösen a német. Az új ortológia (Magyar Nyelvőr, Magyar Nyelv és a napilapok) fórumain rendszeresen megállapítják, hogy a grammatika, a nyelvhelyesség, a kiejtés, a hangsúlyozás területén sok a hiba, hogy megszorodtak a szórendi helytelenségek; küzdenek a germanizmusokkal; stb. stb.

Ugyanakkor a nyelvi változások felgyorsultak és nyilvánosabbak, mint korábban valaha voltak. A nyelvi átvételek, az új képződmények gyorsabban terjednek, hamarabb ismertté válnak, nem utolsósorban éppen a Nyugatnak köszönhetően. Az értelmiség nyugatra figyelő, nyitott, befogadó ugyan, de az újítások nyelvi megvalósítását másként, többféleképpen képzelik el.

4. A viták

Természetes, hogy ilyen helyzetben az irodalmi modernség és a nyelvi ortológia képviselői között felújulnak a viták. Nyelvi köntösben ekkor is fontos társadalmi-polgárosodási kérdések jelennek meg, miként máskor is a magyar művelődés történetében.

A folyóiratokban, napilapokban az új költők, írók stílusát elmarasztaló cikkek látnak napvilágot. Lényegük, hogy nincs új mondanivaló, ezért a nyelv szabályainak felforgatásával, feltűnő nyelvi képtelenségekkel akarnak az új írók feltűnni. Meglehetősen értetlenség fogadja tehát a Nyugatban reprezentálódó új irodalmi nyelvet és stílust.

Az elsőként bemutatandó vita mintegy összegzi és reprezentálja ezt az új nyelvi körképet és a kérdésekre adott, akkor szinte törvénytzerűen adható reakciókat.

4.1. Vita a Nyugat első korszakában (1908–1920-ig). Horváth János és Ignotus vitája a Nyugat magyartalanságairól; Ady hozzászólása. A vitához tartozó írások a következők:

Horváth János 1911. A „Nyugat magyartalanságairól”. *Magyar Nyelv* 7: 61–74.

Ignotus 1911 és 1912. A Nyugat magyartalanságairól. I–II–III. *Nyugat* 24.; IV. *Nyugat* 3.

Horváth János 1912. Ignotus felolvasása a Nyugat magyartalanságairól. *Magyar Nyelv* 8: 5–10.

Ignotus 1912. A Nyugat magyartalanságairól. IV. Válasz Horváth Jánosnak. *Nyugat* 3., Disputa.

Ady Endre hozzászólása 1912. *Nyugat* 3. Disputa.

Horváth János 1914. Szomorzymusok a Nemzeti színpadján. *Magyar Nyelv* 10: 88–9.

Horváth János 1914. Nemzeti Színház, helyes magyarság, pesti nyelv, argot, jassz. *Magyar Nyelv* 10: 302–5.

Szathmári István feldolgozását is alapul véve (1989: 109–120) a következőket emelem most ki: Horváth János nem sokkal a Nyugat indulása után, 1911-ben jelentette meg vitacikkét. A neves irodalomtörténész, filológus korán észrevette tehát a folyóirat szerepét az új irodalmi stílus alakulásában és a mindennapi nyelvre való hatásában. Megalapozott az irodalmi nyelv történetére, a hagyomány szerepére vonatkozó érvelése, jól ismeri a kortárs irodalom, mindenekelőtt Ady stílusújító törekvéseit. Az *Ady és a legújabb magyar líra* című tanulmányában (1910) együtt kezeli a nyelvhelyességet és a „stilisztikai helyességet”, de az előbbivel együtt egészében véve az utóbbit is elmarasztalja. A részleteket néhány „vitairat” kiemelésével mutatom be.

4.1.1. Horváth János: „A Nyugat magyartalanságairól” (*Magyar Nyelv* 1911: 61–74). Mintegy összefoglalva Horváth megállapításait, néhány kiemelést előljáróban: Fialat írónk „nem úgy akarnak írni, ahogy a régiek”, „a drágább és fárasztó gondolat helyett meghökkentő stílus”, „frivolság”, „stilisztikai affektált-ság”, „stilisztikai furcsaságok” jellemzik őket.

- „Különös művészek, kik a nyelvet éppen legértékesebb, megkülönböztető elemeiben gyilkolják ily barbár érzéketlenséggel”; „felhigítják, bonyolítják, a mit a természetes beszéd fesztelen rövidséggel tudna kifejezni; kerülő útát tétetnek meg a gondolattal, mikor az egyenes útnak semmi akadálya sem volna” (Horváth 1911: 63).
- „Ez a slendriánság nemcsak a Nyugat sajátja; de nem érdemli meg addig a Nyugat nevet, míg legalább egy kis stilisztikai kényességet nem követel meg paczuha munkatársaitól” (Horváth 1911: 71).
- „»Különbözöm, tehát vagyok« – mondja Ignotus valahol; s mintha a Nyugatbeli új magyarnyelv is ezt harsogtatná fülünkbe. Csakhogy létezését különösen két torzvonás teszi szembeötlővé: félbemaradt, hamvábaholt ma-

gyarsága, és stilisztikai különczködésekre fordított frivol figyelme. Kívánatos (a Nyugat érdekében is), hogy általánosabbá válják lapjain a tiszta magyarság s a stilisztikai becsületesség cultusa” (Horváth 1911: 73–4).

Idézzük azonban Horváth János célját is: „csak azért teszem, mert minden nyelvtorzítás elhallgatása, nemcsak a nyelv, nemcsak a helyes gondolkodás, hanem (ez talán rajtuk is fog) a művészet szempontjából is vétkes mulasztás volna. S ha a következő megfigyelésekkel szemben az idő (bár ezt kötve hiszem) nekik találna igazat adni: akkor ám legyen ez a kis bogarászás az ő stil- és nyelvreformatori érdemeinek első szerény leltározása” (Horváth 1911: 63).

Ehhez még hozzátehetjük azt a szempontot, hogy Horváth János véleményének legfontosabb eleme az értékszempont. A nyelv mint magában vett érték és mint értékteremtő, értékhordozó tényező meghatározó a közösség életében. Az irodalom szerepe ennek a hagyománynak a továbbörökítése a kulturális emlékezet folyamatában. Ebből a szempontból teszi mérlegre az újdonságokat, ebből mérlegeli a kifejezés szabadságát, a stílus értékét; a hagyomány és az eredetiség kérdéseit már a bevezető gondolatban: „Boldog írók, kiknek beszédük már csecsemő koruktól fogva eredeti. Némelyiké oly szerfölött az, hogy – Szomorj Dezsővel szólva az »összes hajak zsírosan és lesimítva« égnék merednek tőle a barbár magyar fejen. [...] *Nem a gondolatban, hanem a kifejezésben iparkodnak feltűnőbb eredetiségre.* A kifejezés szokatlansága, igaz szokatlan árnyalatot (majdnem árnyéket mondtam) vethet a gondolatra is. De állandó gyakorlata eltorzítja a gondolkodást, s hajhászása *stilisztikai affektáltságra* vezet. Van esztétikai értéke a kifejezésnek is, de az is csak akkor állandó, ha gondolat szülte. A stilisztikai affektáltság, sőt nemegyszer *frívoltság*, pillanatnyi hatásra számít, s övé a rögtönzött siker. Állandó érték, idővel daczoló frissesség csak a gondolatban van, s ha van, tiszta megnyilatkozást csak a hű kifejezés, csak a stilisztikai becsületesség biztosíthat neki” (Horváth 1911: 62).

Legfőbb értékhez, a hagyományhoz Horváth János a stílust illetően is túlságosan ragaszkodott. Azért bírál, mert minden nyelvtorzítás elhallgatása a nyelv és „a művészet szempontjából is vétkes mulasztás volna”. „A sok közül csak azon vétségeket válogatom ki, melyek a nyelvérzéknek valami általánosabb romlottságára vallanak” (Horváth:1911: 63). – Pedig az új mondanivaló mindig új nyelvet követel. Az alkotó tágítja a nyelvi és még inkább a stilisztikai lehetőségeket, normákat, csak így képes újítani, a hagyományt újrafogalmazni.

A Horváth János által sorra vett „stilisztikai furcsaságok” sorrendben a következők:

1. A kötőszavakkal való visszaélés: *és, s, meg, pedig hát;* mindegyik helyett *és-t* „potyogtatnak”: „*Én [...] ezt már hallottam. És hol vagyok én, az én nyugalmam, az én vágyaim? (= hát én, hát az én nyugalmam?)*” (67).

„Ez a négy kivégzett kötőszó nem négy szó vesztését jelenti, hanem a gondolatkötés négy kategóriájának összegomolyodását; megbénulását, idétlen kibicsaklását a gondolatnak. Különös művészek, kik a nyelvet éppen legértékesebb, megkülönböztető elemeiben gyilkolják ily barbár érzéketlenséggel” (67).

2. Körmönfont mondatok: vagy pongyolaság, vagy a szójáték látszatát kel-
tik. E stilisztikai „furcsaságok” között első helyen olyan mondatokat idéz, „amelyek-
ről bajos megállapítani, vajjon pongyolaságot affektálnak-e vagy pedig a szójáték
látszatától sem irtózó kérlelhetetlen logikus kifejtést”: „Az igazvalóság és alakos-
kodás felemás alakja, akinek igazvalósága alakoskodás, alakoskodása pedig igaz-
valóság” (63). Versben még eredetibb, mondja Horváth János: „*Hadd robogok
feléd jövő, te szép jövőndő! Feléd, eléd, beléd*”; „*Csalás, Család [...] Ha csal is,
ád is. Együtt: csak család – ez is vers*”. „Melegen ajánlom az etymológiai szótár
szerkesztőinek” (63). – Tudjuk, hogy a szójáték mennyire kedvelt műfaj: Csoko-
nai, Petőfi, Arany, Ady, Kosztolányi, Karinthy stb. is élt vele.

Szomorj **paradox mondásai** különösen meghökkentik: „meg kellett nevez-
nem, mert ez az ő különlegessége” (63): „*Láthatatlan s távoli fénye mint egy fák-
lya világított, mindenki látta és senki sem*”; „*Ez mindennél szebben hangzott.
Semmi értelme nem volt, és mégis sok értelme volt*”; „*Valami nagyon buta, valami
nagyon gyönyörű*” (uo.). – A paradoxon, játék ellentétes szavak, mondatok szem-
antikái oldalával, kifejező lehet, sokféle asszociációt kelthet.

3. Új szóösszetételek, képzések: „Egyes szavak helyett összetett szót, több
mondat helyett egyet erőszakolnak ki szükségtelenül. Túlzásúfolttság, homály jel-
lemzi az ilyen mondatot: ők bizonyára tömörségnek s mélységnek minősítik” (64).
Több mint harminc kifejezést sorol fel, sok új „németes nehézkességű” elvont fő-
nevet: *ugyanaz a semmi csapástól le nem törhetőség, dilettáns foghegyrőlvalóság,
munkásajnáló béketüretlenség, lírai személyes jelenvalóság, egészen individuális
magába-feledkezés, öntudatos így-akarás; nem csinálmány, hanem lettség, kinövött-
ség; összenőttség ember s dolga között; nem-sikerülések; elhallgatásainak halk
kísérlete; rezignált nekiindulások a magányosságok felé* stb. – Az efféle összeté-
telek intellektuálisabbá, elvontabbá tették a nyelvet, a felsoroltak is effelé mutatnak.

„Csak a szokatlannak a hajszolása indokolhatja a következő újításokat”: „*fog-
lalkozásosan (= hivatásszerűen), fölénytelenység, sietséges, történetelen* stb.” (65).
– Ezek a képzésformák mára is hapaxként hatnak, nem állandósultak.

„*Forma, alak, alakítás, kiképzés, kifejezés:* dohos ócskaságok; ezeket ma »meg-
csinálás«-nak nevezik”. „*Mesterkéletlenség, keresetlenség* sincs már, csak »egyszerű
megcsinátatlanság«” (65). – Észreveszi tehát a divatszavak jelenségét és proble-
matikáját is.

4. Egyes szófajokkal kapcsolatos stilisztikai megállapításai: A melléknévi
igenév állítmányi használatát hibáztatja: „*Szép darab és szépen megírott*”, „*nem
egyenletesek s hamar kimerülők*”. A benne névmási határozószó helyett a *benn*
használat: „Ebben a gyönyörű dalocskában *benn* van az egész Gyulai” (73). Ige-
kötőket elhagytak vagy kitétek, véli: „az eszmét Horváth Mihály pendítette” (meg).
A határozatlan mértéket, mennyiséget jelentő szavak előtti *egy* elhagyását helyte-
leníti: „azért veszedelmes, mert akkor hangsúlyra kap a kifejezés ott maradt fele,
a jelző, s legott egyebet jelent. *Kevés* datolya más, mint *egy kis* datolya”, „pár em-
lék: stíl-fiúk önkényes rövidítése” (71).

A birtokos szerkezettel kapcsolatban megjegyzi: „Divatba jött a birtokos jelző
hátravetése” (69); „szándékos-e vagy sem: nem merném eldönteni”: „*Öröme e meg-
ismerkedésnek...*” „Ez még csak hagyján! De mily nagyot döccsen a mondat, ha

a megfordítás következtében az egymáshoz tartozó részek ketté szakadnak: »itt a természetes vég csak egy lassú átsiklása a homokszemeknek a homokóra felső részéből az alsóba lehet« (69).

5. A szórend felforgatása: „akaratlan, s hogy stilisztikai érvekkel nem, csak tudatlansággal magyarázható: az már egészen bizonyos” (69): „Nagy hűvös ház e tenger mellett állott üvegből”; „El-eltűnik a képecskén az éles kontúr, válik elmosódott, lágy átmenetté” (uo.).

6. Szóátvételek, idegen szavak: A „kacérkodás” körébe sorolja a Nyugat írói által használt olyan idegen szavakat, „melyekre mindre van magyar szó” (65); hozzáteszi, „de melyekhez bizonyára más gesztus tartozik”. „Érzik-e önök a gaillard, bohém mellékízt, mit bele kell képzelni e szavakba? (uo.). – Szathmári véleménye szerint (1989: 117), minden bizonnyal e mellékíz miatt maradt meg a felsorolt hús, főként művészetekkel kapcsolatos szóból tizenhárom (mint a *poézis*, *poéta*, *muzsikus*, *originális*). Egyetértek.

Szathmári István említett tanulmányában a századforduló nyelvi tablójába helyezve tárgyalja és értékeli Horváth János vitacikkét. Megállapítja, hogy A) a nyelvi normát, a nyelvhelyességet közvetlenül érintő eseteket mai ismereteink szerint is joggal minősíti helytelennek: hibás alakok, ragozási formák, idegenszerűségek, a befejezett melléknévi igenév állítmányi használata stb. B) Árnyaltabb már a nyelvi normát és a stílust közvetve érintő esetek megítélése: birtokos szerkezet, az *egy* névelő, az *és*, *s* kötőszó divatja. C) És még nagyobb körültekintést igényelnek a stilisztikai jelenségekről tett megállapítások: a „nem úgy akarnak írni, ahogy a régiek”, „a drágább és fárasztó gondolat helyett meghökkentő stílus”, „frivolság”, „stilisztikai affektáltság”, „stilisztikai furcsaságok”-féle, részjelenségekre tett Horvát János-i megállapítások. A részletekre vonatkoztatva, de mindig az egészre értve mind ezeket (Szathmári 1989: 110).

Összegezve Horváth János tanulmányát, megállapíthatjuk, hogy – amint maga is megemlíti – nem módszeres és rendszeres felmérést végzett, hanem a neki nem tetsző jelenségeket tette szóvá. Egy évszázad elteltével, a mai nyelvi normák, szokások, stílusváltozatok felől szemlélve meg másként hatnak a megjegyzései. A jelenségek egy része ugyanis mára nyelvténnyé vált, használati körük kitágult. Az akkor új formák részben megszokottá hagyományozódtak, részben pedig irodalmi nyelv-történeti sajátosságok maradtak. Fontos tanulság például, hogy a grammatikai normák (a közvetlen grammatikai szabályok) sokkal kötöttebbek, zártabbak, mint a stílusnormák, a grammatikai eszközök felhasználásának lehetőségei (Szathmári 1989: 111). – A grammatikusnak kritikájában sok ponton igaza volt, a stílus felől nézve azonban túl szigorúan ítélte meg az újat Horváth János. De tanulmánya alapján kirajzolódni látszott már akkor valamiféle körkép a Nyugat stílusáról.

Végezetül ugyancsak a már említett összefoglalóból idézve: „Horváth János vélekedése a felelős tudós vélekedése volt, aki ugyan nem vonhatta ki magát a kor sokféle – köztük a nyelvi és stilisztikai jelenségek megítélésével kapcsolatos – hatása alól sem, s mint láttuk, néhol túl szigorúan ítélte meg a nyelvi újat, a stilisztikai újításokat pedig még kevésbé tudta elfogadni, de aki máig reális meglátásaival, vitát kiváltó vagy éppen irreálisnak bizonyult észrevételeivel is mai irodalmi és köznyelvünk kialakítását segítette” (Szathmári 1989: 120).

4.1.2. Ignotus: A Nyugat magyartalanságairól. Nyugat 1911, 24 (I–II–III. részben). Ignotus azon nyomban reflektált Horváth János írására: választát előbb egy szabadegyetemi előadásban olvasta fel, majd a Nyugatban közölte még 1911-ben. Nagy erudícióval bírálja vitapartnerét. Visszautasítja azt a speciálisan tanári bírálói módot, „mely nem tud leszokni arról, hogy jó vagy rossz osztályzatokat adjon”. „Horváth Jánosnak e tanulmánya az értéktelenségig elmerül. A értéktelenségig – noha sok jó megfigyelése van, noha sok helytelenítésben igaza van, noha sok tételének a megállapított grammatika szempontjából nincs mit ellene vetni. Nem gondolkozik – s ezt e téren nem lehet az ő külön bűnéül felírni, mert mi sem igen gondolkoztunk eddig ilyesmiről. Ezért én hálás is vagyok a támadásért, mert engem gondolkodóba ejtett, s szeretném, ha ő is, önök is velem gondolkoznának” (Ignotus 1911: 4).

Mindenekelőtt az írók nyelvalkotó jogait védi meg Ignotus a parttalan szabadság, a mindent megengedő művészet nevében: „Nevetséges dolog, kivenni a Nyugat írói közül éppen Ady Endrét és Móricz Zsigmondot, meg sem említeni köztük Halász Imrét, Ambrus Zoltánt, Heltai Jenőt, s csakis azokról bélyegezni meg, kikben grammatikai hibákat vagy stílusbeli kacérságokat vélnek felfedezni” (1911: 2). – „Rettenetes volna, ha pusztán a grammatika kedvéért, a magyar íróknak rossz kicsengésű mondatokkal kellene letennie a reményről, hogy az embereknek a fülükön át a lelkükhöz szólhat. Rettenetes cenzura volna ez, bilincs volna a lelkeken, s örökérvényűségével hiábavalóvá tenne minden szabadságharcot. Ám, ha a grammatika csakugyan ilyen szűkkeblű, akkor annál rosszabb a grammatikára nézve. Az írók nem fogják föbe löni magukat – inkább a grammatika akassza föl magát” (3).

Tanulságosak Ignotusnak a nyelvi változással kapcsolatos okfejtései: „A nyelvre igenis visszahat az írók munkája. A márvány nem változik meg, ha száz szobrász száz Carrarát felfarag is szobornak. De a magyar nyelv igenis megváltozik minden egyes íróval, ki magyarul ír, sőt minden egyes emberrel, ki magyarul beszél. Hogy e változások minéműségében van – és szép és helyes, mert stílusos, ha követeljük törvényszerűség: azt elismerem. Csakhogy e törvényszerűség nem lehet sem oly folyamatos, sem oly következetes, mint mondjuk, a szilárdság vagy a teherbírás törvényei” (4).

Az egyéni stílusról ugyancsak határozottan és hatásosan fejtí ki álláspontját: „Horváth János diadallal bizonyítja, hogy Szomory Dezső nem ír magyarul. S nem gondol arra, hogy ez teljesen mindegy, ha tud szomoryul, s ha szomoryul ki tudja fejezni, amit ki akart fejezni. Való igaz: a Szomory nyelve merész vegyülete magyar szókinsznek, francia szórendnek és ezen felül sok mindennek, ami külön-külön lehet barbárság, különtség vagy gyökeretlenség. Együttvéve azonban oly orgonálóan szép stílus, olyan aranyfürdő, olyan patakoztság, mely úgy borítja be, úgy emeli hátára s úgy viszi magával az olvasót, ahogy akarja” (5).

4.1.3. Ignotus: Újabb hozzászólás. Nyugat 1912, 3. (IV. rész) Szociolingvisztikai látásmódja miatt érdemes idézni belőle. „Semmiféle érzés, harag, káromkodás, szent fájdalom vagy rossz osztályzat nem változtat azon, hogy a nyelvet azok csinálják, akik beszélnek, s úgy csinálják, ahogy, mint németül mondják, a szájuk nőtt. Az a magyarság, mely tíz-tizenkét millió idegen beleolvadásával gyarapszik,

beszélhetne ugyan, joga volna hozzá, úgy, mint a mai csíki székely – de egészen bizonyos, hogy nem fog úgy beszélni. S ami köznyelv (Horváth János aláhúzza, tehát én is aláhúzom) – ami köznyelv így kialakul majd s most van kialakulóban, annak is az írók nem szolgálai, hanem urai. Sajnálom, hogy erről nem tudtam meggyőzni Horváth Jánost, s ha már nem: hogy az ő felelete viszont nem tud meggyőzni arról, hogy nincs igazam” (6).

4.1.4. Ady Endre is hozzászól a vitához, Ignótus mellett, de konzervatív álláspontot fogalmaz meg. Gondolatait a *Van-e magyar nyelv?* című írásában fejti ki (*Nyugat* 1910, 22). Írására felfigyelt az akkori nyelvészeti szakirodalom is (vö. AEÖPM X. 368), megjegyezve, hogy véleménye Szarvas Gábor nézeteihez sokkal közelebb áll, mint Ignótuséhoz.

Miközben számos ponton elmarasztalja a nyelvújítást, felismeri az új jelenségek között a nagyvárosi nyelv formálódását. Véleménye elutasító: „Van azután egy nyelv, mely liberálisan magyar nyelvnek nevezetik, de arról nevezetes, hogy ezt a nyelvet kinek-kinek meg kell csinálnia. Van azután Budapesten egy másik magyar nyelv is: kérem az Istent, oltsa el mihamarabb életem mécsét, mert ha csak három évig fogok élni barangolva, száműzötten, idegenben, hiába jövök haza. Nem fogok tudni kenyeret és bort kérni Budapesten, mert minden lévő, értető szavainkat ekkorra kiirtják, s lopnom fog kelleni egy hatalmas tolvajnyelv miatt” (AEÖPM X. 103–5). Ami fontos viszont: „ez a pénztelen, gyártalan, lélektelen, egészségtelen és zagyva Budapest kezd új-magyar nyelvet csinálni” (uo.).

A vitához való viszonyát is érzékelteti: „Én magam csak fejlődési stációnak szeretem ezt a nagy demokráciát, de hozzá kell adnom e szeretetemhez a magyar nyelv szeretetét, mert e nyelv az enyém, művészi és politizáló szerszámom. Egy demokrata Magyarország (*bocsássanak meg konzervatív testvéreim a Nyugatnál*) elintézi a mi nyelvkérdésünket is, mert nem minden vasút Pestre megy s a magyar vidék akkor majd meg fogja tanítani magyar nyelvre még Budapestet is” (uo.). Orvosság pedig erre a helyzetre a régi, a nyelvújítás előtti magyar nyelv és a tájnyelvek lehetnének, amint ezt kifejti a *Szavak a patvarban* című írásában (*Nyugat* 1910, 23). De azt is látja, hogy „az eldobott magyar nyelvet közös akarattal talán föltámaszthatnók, de ha föltámad máma, kikkel beszélhetnénk vele?”.

4.2. Stílusviták a Nyugatban II. A második korszak. A húszas, harmincas évek. Mint tudjuk, ekkorra, a századelő nyelvújító stílusrobbanása és Trianon után a nyelvmegtartás, a nyelvmegőrzés, a nyelvápolás, a nyelvbresztés gondolköre kerül előtérbe. A kor sajátosságai: *Kelet vagy Nyugat* dilemmája; a *mi a magyar?* kérdése, a nyelvben való megmaradás fontossága. Ezért is irányul egyre nagyobb figyelem a nyelvre; a nyelvi mozgalmakra. A nyelvművelés intézményesült háttére az MTA Nyelvművelő Bizottsága és folyóirata a *Magyarosan*, illetve a *Magyar Nyelvőr*. De egyéni írói törekvésekkel is találkozunk, ilyen Kosztolányi egyéni mozgalma, a *Pesti Hírlap Nyelvőre*.

A viták elszigeteltebbek; a nyelvtudomány önállóbb ugyanis, ezért az előző korszakhoz képest más fórumokon, más módszerekkel vitáznak. Kisebb jelentőségű a tudósok és alkotók vitája; inkább alkotók vitáznak alkotókkal, nyelv tudósok nyelv tudósokkal. Nyelvfelfogások, nyelvértelmezések csapnak össze, mögöt-

tük eltérő tudományos paradigmák hatnak, például a szinkron nyelvi folyamatok vagy a nyelvújítás megítélésében.

A kor kedvelt műfaja az esszé – Kosztolányi, Schöpflin, Babits, Cs. Szabó, Németh László –, ez pedig kiválóan alkalmas nyelvi-kulturális polémikra, nagy erudícióval megjelenített egyéni alkotói vélemények érzékeltetésére. Kiemelhetjük szempontunkhoz például Cs. Szabó László: *Ne bántsd a magyar nyelvet!* című vitairatát (*Nyugat* 1938, 6) vagy Halász Gyula írásait (*Édes anyanyelvünk. Nyugat*, 1937, 10), amelyeknek gyűjteményét ugyanezen a címen éppen a *Nyugat* jelentette meg. A cím – hosszú időre az ismert rádióműsor címeként is jelképpé vált.

4.2.1. Babits stíluskritikai rovata (Könyvről könyvre. *Nyugat*, 1933-tól).

Ez a rovat például önmagában is jól mutatja a fenti tendenciákat. *A messzeség és az itthoni fű; A magyar stílus gatyában jár* (*Nyugat*, 1935) stb. metaforikus címek az ellentmondásokra, a lemaradásokra is utalnak, és a jó stílus kérdését járják körül. Lássunk belőlük két gondolatöredéket:

- „*A magyar stílus valóban a Csáky szalmája.* Itt el sem tudok képzelni stilushibát, amely vitát keltene, amelyet valaki megemlíteni is érdemesnek tartana. Megvetésreméltó szórszálhasogatásnak tűnnék föl, valamely író stílusáról általános (többnyire magasztaló) megjegyzéseken és frázisokon kívül még csak szót is ejteni” (*Nyugat* 1935. 2., *Figyelő* 2).
- „Kosztolányi néhány év óta tiszteletreméltó küzdelmet folytat nyelvünk tisztaságáért. Hasonló *harcot kellene indítani a magyar irodalmi nyelv szépségéért is.* Nem az idegen szavak csufítják el legjobban a nyelvet, hanem a csúnyán használt magyar szavak, a kúszált mondatok, logikai hibák, grammatikai hanyagságok, és a rettenetes képzavarok” (uo.).

4.2.2. Kiemelt vita: Schöpflin és Kosztolányi vitája a nyelv és stílus kérdéseiről. Schöpflin Aladár (Nyelvművelés. *Nyugat* 1933, 5, 1933, 8) leszögezi, hogy az irodalmi stílus színesedése az írók munkájának eredménye, annak bővítése nem a tudomány dolga, hanem az írói intuícióé. Majd Kosztolányi mozgalmát értékeli A Pesti Hírlap Nyelvőre kapcsán. Az idegen szavakról megállapítja, hogy könnyebb átvenni egy kész szót, mint újat alkotni; s ha sikerül, még nem jelenti azt, hogy el is terjed. Tárgyalja a divatszavak, a szósznobizmus (műveltség fitogtatása idegen szavakkal) jelenségét, de a kultúra nemzetközi fogalomnyelvéből átvett szavakat megvédi: „Ezeket nyelvünkéből számúzni annyit jelent, mint elvágni néhány szálat, ami gondolkodásunkat az egyetemes emberi gondolkodáshoz fűzi.”

Mivel a beszélt nyelvben vannak léhaságok, burjánzik a félműveltség, sok a tisztázatlan fogalom; a nyelv pedig a mindenkori szellemi állapot kifejezője, van értelme a mozgalomnak – mondja Schöpflin. Mert jó, ha van egy intézmény, amely képviseli nyelvi téren a konzerváló erőt, őrzi a nyelvi kontinuitást. Kosztolányit azonban ugyanakkor nyelvi sovinizmussal vádolja meg, mégis lényegében kérdőjelezve meg ezzel a mozgalmát.

4.2.3. Kosztolányi Dezső: Nyelvművelés. Válasz Schöpflin Aladárnak. *Nyugat* 1933, 9. Kosztolányi Dezső válaszol Schöpflin Aladárnak a *Nyugat* 1933. 9. számában, több címen megjelentetett írásában: *Nyelvművelés; Nyelvtan és vaskalap;*

Veszedelemben van-e nyelvünk?; A „soviniszta” nyelv; Azok az idegen szavak; Újító teremtés; Mi a teendőnk?

Kosztolányi természetesen azonnal reflektál Schöpflin állítására: „Ezt, hogy »soviniszta«, nem én dobtam a vitába. Schöpflin Aladár állapítja meg első cikkében, hogy a nyelvtisztítás egy »veszedelmes irányvonalba« kanyarodik s nem is egyéb, mint »nyelvi sovinizmus«. Én ezt a szót azonnal fölkaptam és magamévá tettem. Válaszomban kifejtettem, hogy az értékelés ugyan politikai, de szívesen alkalmazom a nyelvre, minden nyelvre. A nyelv az ősi »soviniszta«. Az, ami és nem más. Úgy, ahogy az almafa is csak almát terem, de nem nyit gyümölcskereskedést: az almafa az alma sovinisztája. Isteni egyoldalúság van benne. Nem tud sem a körtéről, sem a barackról. Ilyen egyoldalú a nyelv is. Természete az, hogy jellegét, egyéniségét korlátlanul érvényesítse, tekintet nélkül a többiekre. Hogy ezt helyeslem-e vagy sem, nem rám tartozik. Nem én teremtettem sem az almafát, sem a nyelveket. El kell fogadnunk, hogy így van.” (5.)

Veszedelemben van-e nyelvünk? – teszi fel a kérdést Kosztolányi, Schöpflinnek is válaszolva. Igen, mivel „a nyegle nemzetköziség [...] idegenné változtatott olyan szavakat és kifejezéseket is, melyeket annakelőtte csak magyarul használtunk. Ez a fontoskodó szellem halaványnak érzett mindent, ami a miénk. Az egészséges érzékletességet póriásnak, laposnak tartotta. Nem torkoskodtak és nyalakodtak többé gyermekeink, csak: »nasoltak«. Egy értelmes, okos, eszes ember: »intelligens« lett, a jellemes ember: »karakteres«, az elmés, sziporkázó, ötletes ember: »vicces«.” „Szöröstül-bőröstül elfogadtunk mindent, »mentalitás«-t és »sofort-Program«-ot. A hetvenes években még *körkérdésről*, *értekezletről*, *vitaestről* írtak: ma *ankétről*, akkor *szelvényt* emlegettek: ma *bolettát*, akkor *mulatóról* beszéltek: ma *lokálról* stb. Annakelőtte minden fogalom észrevétlenül megmagyarosodott. Most a magyar is idegenné vedlett.” (110.)

Kosztolányi *Mi a teendőnk?* címen foglalja össze mozgalmát és nyelvszemléletét: „Ezt a kérdést én rég pedzettem, épen itt a Nyugat-ban, nyomban a megindulás után. Huszonnégy esztendővel ezelőtt, a második évfolyamban így írtam: »Hogyha az előbbi kor a bírálata volt, a mostani az alkotásé, az igen-mondásé, a nyelvújításé« (Öreg szavak. *Nyugat* 1909, szeptember 1.). „Később, a háború alatt már határozottan síkra szálltam a nyelvtisztításért, sürgettem egy hivatalos szerv megalakítását, azt ajánlottam, hogy ebbe a mozgalomba »a napisajtót kellene belevonni« s azzal fejeztem be cikkemet, hogy az idegen szavak »fitogtatása vagy tudatlanság vagy pongyolaság vagy tudálékosság«”. (Nyelvtisztítás. *Nyugat* 1916. február 1.). „Fölszólalásomra akkoriban senkise hederített. A tudományos világon kívül nem igen foglalkoztak nyelvünk ügyével. Bennem is lassan érlelődött az a gondolat, mely most megvalósult.” „Rájöttem arra is, hogy a nyelvtisztításnak van határa: a mindenkori lehetőség és ízlés, de a nyelvpiszkításnak nincs határa: az végtelen, mint a pongyolaság és ízléstelenség. Most pedig hitté izmosodott bennem a meggyőződés, hogy a nyelvtisztítás a belső arány és szépség parancsa. Ez a mi magányunk daca, a mi egyedülálló, rokontalan, ázsiai nyelvünk büszkesége és erkölce” (*Nyugat* 1933, 9).

4.3. Harmadik korszak: a harmincas évek második fele (1941-ig)

4.3.1. Babits Mihály: Pajzzsal és dárdával. Könyvről könyvre. *Nyugat*, 1939, 8. „Pajzzsal és dárdával – Hitviták korát éljük, mint valaha Magyar és Pázmány idején; egymás hiteiben keressük az »országban való sok romlások okait«. Amit egyikünk imád, a másik elégeti; különös eretnokségek támadnak, s legdrágább szentképeinket jelölik máglyára. Jellegzetes terméke ennek a lelkiállapotnak Németh László új könyve: Kisebbségben. Pajzzsal és dárdával kell kiszállni ellene; ahogy a régi prédikátorok szálltak ki írásaikban egymás ellen.”

4.3.2. Cs. Szabó László „Ne bánts a magyar nyelvet!” (*Nyugat*, 1938, 6), Hálasz Gyula Édes anyanyelvünk (*Nyugat*, 1937, 10) című írásai tematikájukban és retorikájukban a vitatkozó attitűd helyett inkább a nyelvféltő, ismeretterjesztő publicisztikai hagyományba illeszkednek.

4.3.3. Illyés Gyula: Reformok vagy szavak sorsa. *Nyugat*, 1937, 2. *Naplójegyzetek.* (*Nyugat* 1941, 8). Illyés a *Nyugat* társszerkesztője. A fenti cikkéből idézek még két gondolattöredéket.

Az első a szójelentéssel foglalkozik, és csak közvetve polemizál: „A szavak üres edények, minden kor azt tölti beléjük, amit akar, de aztán azt is issza ki. Micsoda részegítő-lelkesítő tartalma volt száz évvel ezelőtt ennek a szónak: reform... Egyik fővárosi lapunk a hetekben körkérdezt intézett az ország szellemi és közéleti vezetőihez: Milyen reformokkal javítanák meg magyar életünket? Az edénybe tehát ismét új ital kerül, méltó arra, hogy számot adjunk róla. [...] Mik is hát a legsürgősebb reformok? A nemrég oly sokat hangoztatott földreformról az 52 kiválóság közül csak 2 tesz említést... Az új reformkövetelések olyan bombaszt-buborékok, amelyeneket már a falusi hordók szónokai sem mernek a levegőbe eresztetni. Nagyaink közül legértelmesebben még azok nyilatkoznak, akiknek a reform szó jelentése már eszükbe se jut vagy ha igen, hát tiltakoznak ellene. Az általános színvonalat egyik nagyhírű politikusunk kijelentése jellemzi: »Eltiltanám a rúzszt és kötelezővé tenném a háztartást.«”

A másik a *Nyugat* utolsó számából való: „Akinak mondataiban ellentmondás van, az – természetes – hazudik. A nyelv könyörtelen volt valaha, könyörtelen bírása a gondolatoknak. Most csak az írókat vallatja? Meg merném kockáztatni: *a stílus fejlődése az igazság fejlődése.* A butasággal szemben a nyelv veszi fel a harcot, könyörtelenül, egyre könyörtelenebbül.”

Itt már nem a közvetlen polémia áll a középpontban, hanem olyan, jellegzetesen írói, nyelvbölcseleti megközelítés, amely a nyelvtudomány eredményeire is épít, de lényegében továbbviszi azt a kultikus alkotói hozzáállást, amely Ady, Ignó, Kosztolányi stb. nyelvfelfogásából – még talán a fenti bemutatásokból is – kirajzolódik.

5. Összefoglalás

Röviden összegezve a vitákat, mindenekelőtt azt mondhatjuk, hogy a *Nyugat* e tekintetben is nagy korszak volt. A vitákban is nyomon követhető, hogy a folyóirat első szakasza – ahogy Kosztolányi fogalmazta – „az alkotásé, az igen-mondásé,

a nyelvújításé”. A második a nyelvtisztaságé: „harc a pongyolaság és az ízléstelenség ellen” a stílus pontosságáért. A harmadikban pedig mindez folytatódik, a viták bölcséleti háttére elmélyül. Ahogy Illyés megfogalmazta, újraértelmezve a retorika és stilisztika alapigazságát: *a stílus fejlődése az igazság fejlődése*.

„Bóka Lászlóval elmondhatjuk, hogy Ady és a Nyugat mozgalma »stilisztikailag is győzött« (Bóka 1961: 142), mert eredményeinek lényege (nem a nyelvi külsőségek, hanem a nyelvhez való megváltozott viszony) maradandónak bizonyult” (Kemény 2008a: 299).

1941-ben, Babits halálával megszűnik a Nyugat. Az alkotói gárda Illyés Gyula szerkesztésében még három évig *Magyar Csillag* néven viszi tovább a Nyugat örökségét. A folyóirat valódi öröksége, benne a stílusviták tanulságai azonban nemzedékek életművébe épültek be, és éltették tovább ezt az örökséget az elmúlt száz évben.

Források

- Ady Endre 1910. Van-e magyar nyelv? *Nyugat* 22.
 Ady Endre hozzászólása 1912. *Nyugat* 3, Disputa
 Babits Mihály 1939. Pajzzsal és dárdával. Könyvről könyvre. *Nyugat* 8.
 Cs. Szabó László 1938. „Ne bánts a magyar nyelvet!” *Nyugat* 6.
 Halász Gyula 1937. Édes anyanyelvünk. *Nyugat* 10.
 Horváth János 1911. A „Nyugat magyartalanságairól”. *Magyar Nyelv* 7: 61–74.
 Horváth János 1912. Ignótus felolvasása a Nyugat magyartalanságairól. *Magyar Nyelv* 8: 5–10.
 Horváth János 1914. Nemzeti Színház, helyes magyarság, pesti nyelv, argot, jassz. *Magyar Nyelv* 10: 302–5.
 Horváth János 1914. Szomorjuszok a Nemzeti színpadján. *Magyar Nyelv* 10: 88–9.
 Ignótus 1911. és 1912. A Nyugat magyartalanságairól. I–II–III. *Nyugat* 24.
 Ignótus 1912. A Nyugat magyartalanságairól. IV. Válasz Horváth Jánosnak. *Nyugat* 3, Disputa.
 Illyés Gyula 1937. és 1941. Reformok vagy szavak sorsa. *Nyugat* 2, Naplójegyzetek.; *Nyugat* 8.
 Kosztolányi Dezső 1933. Válasz Schöpflin Aladárnak. *Nyugat* 9. Nyelvművelés; Nyelvtan és veskalap Veszedelemben van-e nyelvünk?; A „soviniszta” nyelv; Azok az idegen szavak; Újító teremtés; Mi a teendőnk?
 Schöpflin Aladár 1933. Nyelvművelés. *Nyugat* 5, 8.

SZAKIRODALOM

- Bóka László 1961. Egy új stílus bölcsőjénél. In. *Stilisztikai tanulmányok*. A Kiadói Főigazgatóság stilisztikai előadássorozatának teljes anyaga. Gondolat, Budapest, 116–46.
 Fábíán Pál–Szathmári István szerk. 1989. *Tanulmányok a századforduló stílusterképeiről*. Tankönyvkiadó, Budapest.
 Grétsy László szerk. 2000. *A mi nyelvünk. Íróink és költőink a magyar nyelvről*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
 Heltainé Nagy Erzsébet 2000. *Írói nyelvművelés Magyarországon a XX. század első felében*. Ady Endrétől Illyés Gyuláig. MTA Nyelvtudományi Intézet. Studia et Dissertationes 23, Budapest.
 Heltainé Nagy Erzsébet 2007. Az írói nyelv-bölcséletek és a „hiányzó paradigma”. *Magyar Nyelv* 109: 199–204.

- Ignotus 1908. Kelet népe. *Nyugat* 1. Beköszöntő.
- Kabdebó Lóránt (szerk.) 1973. *Vita a Nyugatról – 1973*. Az 1972. ápr. 27-i Nyugat-konferencia anyaga. Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum.
- Kemény Gábor 2008a. A Nyugat jelentősége a modern magyar szépirodalmi stílus kiteljesedésében. *Magyar Nyelvőr* 132: 279–302.
- Kemény Gábor 2008b. *Stílusfejlődési tendenciák a Nyugat első korszakában*. Előadás a Magyar Nyelvtudományi Társaság Péter Mihályt köszöntő ülésén, 2008. november 11-én.
- Margócsy István 2006. „Istennőm, végzetem, mindenem, magyar nyelv!” A magyar nyelv kultikusa megközelítései. 1. rész: *Beszélő* 11. évfolyam, 10. szám, 2006. október, 95–109; 2. rész: *Beszélő* 11. évfolyam 11. szám, 2006 november, 90–98.
- Szathmári István 1989. Új jelenségek nyelvünkben a XX. század fordulója körül. In: Fábíán Pál–Szathmári István (szerk.): *Tanulmányok a századforduló stílustörekvéseiről*. Budapest, Tankönyvkiadó, 105–20.
- Szikszainé Nagy Irma (szerk.) 2008. A Nyugat stílári sokszínűsége. A Nyugat születésének 100. évfordulója alkalmából a 2008. május 28-án Debrecenben tartott tudományos emlékülés anyaga. A DE Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai, 87. szám.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2004. *Alkotás és befogadás a magyar nyelv 18. század utáni történetében*. Budapest, Áron Kiadó.
- Tverdota György 1973. Hozzászólás a Nyugat-vitán. In: Kabdebó Lóránt (szerk.): *Vita a Nyugatról – 1973*. Az 1972. ápr. 27-i Nyugat-konferencia anyaga. Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum, 207–20.

Heltainé Nagy Erzsébet
MTA Nyelvtudományi Intézet

SUMMARY

Heltainé Nagy, Erzsébet

Debates on language and style in *Nyugat*

The study deals with controversies on language and style published in *Nyugat* and related to its style, highlighting arguments that can be regarded as characteristic, prototypical of certain periods of the journal.

The dispute between János Horváth and Ignotus from the first period represents the situation that was typical at the start of *Nyugat*; it demonstrates the then-new linguistic views and their reception. Schöpflin and Kosztolányi's debate from the second period is discussed as a typical conflict between the views on language of a philosopher and those of a writer, paying special attention to the popular genre of the polemics: the essay. From the following period (until 1941), the survey highlights Babits's intention and activity of style criticism, emphasizing the heading 'From Book to Book' (*Könyvről Könyvre*) and indicating the continuity of language cultivation and the necessity of style criticism. Finally, the summary covers Gyula Illyés's philosophical approach and discusses the connections of language, style, and behaviour.

Through these debates of philosophers and writers, the review wishes to show the role that the periodical (100 years old this year) and the intellectual movement formed around it played in the development of modern literary language and style, and in the process of standardization of Hungarian in the 20th century. It also highlights the debate culture that *Nyugat* represented.